КСАНТИПА

Коли о. Василь Петрів проповідав сьогодня у церкві про потребу згідливого пожиття між чоловіками і жінками, йому і на думку не приходило, що з того може вийти. Як звичайно, коли не було інтелігенції в церкві, о. Василь почував себе свобіднішим в поучуванні селян, так і сьогодня, розглянувшися по церкві, він зложив свою проповідь з різних тем: почав євангелієм, зійшов на політику, на нелад у селі, на читальню, а найдовше говорив про незгоду в родинах, про бійки і сварки. Така мішанина в проповіді зовсім не відповідала краснорічивості, але подобалася селянам; о. Василеві до неї не треба було окремо приготовлятися, а успіх був, може, й кращий, як від упорядкованої науки золотоустих проповідників.

— То, знаєте,— говорив він,— дуже давно, перед тисячами років, жив славний, мудрий грек — називався Сократ. Він нерадо сидів у хаті, тільки все ходив поміж люде і вчив їх, як мають жити. Сідав собі десь на торговиці, велика громада людей обступала його, і він починав говорити: "Се робіть, а того не робіть!" А мав він жінку Ксантипу, дуже люту бабу. Замість тішитися таким розумним чоловіком, славним на ціле місто і на цілий край, вона щодня з ним сварилася: "Чого ти хати не пильнуєш? Куди ти волочишся? Який мені пожиток з тебе? Людські жінки мають з чоловіків поміч і пораду, а я, бідна, нещаслива... з таким волоцюгою не дороблюся..." І так щодня ганьбила чоловіка, от як і тепер можна чути на селі. Але Сократ був розумний чоловік, з бабою сварки не заводив, тільки вступався їй. Звичайно, розумніший уступає. Раз у злості, по великій сварці, жінка вилляла цілу коновку води на Сократа. А він ніщо, втерся і каже: "Звичайно, по бурі дощ паде". Спокійний, як бачите, був чоловік, не злісник. Зате, знову, його жінка славна стала про свою злість: по нинішній день кожду злісну бабу називають Ксантипою.

Сей приклад був такий старий і знаний, як само ім'я і заслуги Сократа. Але в селі о. Василя про се не чували і радо слухали

оповідання; багато людей навіть усміхнулося, почувши про Ксантипу і коновку води.

О. Василь докінчив проповідь і правив далі богослужения. По богослуженні пішов додому, з'їв обід і поклався трохи подрімати. Відпочивши, пішов знову до церкви на вечерню. По вечерні вступив до читальні. За весь той час йому ані раз не прийшла на думку його ранішня проповідь. Не було про що й думати...

Тим часом перед домом читальні до о. Василя приступив сухорлявий, невеличкий, уже старий господар Матвій Соломка, голова читальні, громадський радний, член управи каси і крамниці, старший церковний брат — і ще іншими титулами можна би Соломці честь віддати,— та й з якоюсь особлившою приємністю поцілував панотця в руку.

— Що ж там, Матвію? — спитав о. Василь ласкаво.— Як здоровля ваше?

— Дякую.^От якось чоловік тягне до часу.)

Але Матвій, очевидно, не про своє здоровля хоті в говорити, бо зараз додав:

— Я вам дякую, панотчику, за нинішню проповідь.

— Що ж там такого було? Звичайна проповідь, та й годі!

— Ей, не кажіть, панотчику! Се так до мене і до моєї жінки як би приложити! Я Сократ, а вона Ксантипа.

Панотець усміхнувся.

— Я вас і в гадці не мав. На проповідях я своїх парохіян не визиваю. Та й не знаю я, як ви собі там живете. Моя хата скраю...

— Воно-то так,— відповів Матвій спокійно.— Хоч ви й не про мене говорили, але вийшло подібно. Дуже прикра моя стара... Терплю, кажу вам, панотчику, як той Сократ. Чи ви не маєте якої книжки про нього? Я би собі прочитав.

— Маю, я вам дам. Є в читальні. Але я справді не про вас говорив.

— Не журіться тим, панотчику! Адже я до вас жалю не маю. І овшім дякую вам ще раз.

З тим оба пішли до читальні і посиділи там з людьми, що понадходили, добру годину. Матвій не згадав уже панотцеві ані словом про своє домашнє життя, але книжечку про Сократа сховав дуже обережно за пазуху.

З читальні пішов собі о. Василь додому. По дорозі знову ані думав про свою проповідь, а тим часом за ним повагом ішла Матвіїха, здорова, кремезна жінка, вистроєна по-святочному. Аж на ґанку, оглянувшися, о. Василь побачив, що Матвіїха іде за ним.

— Ви до мене?

— Так! — відповіла Матвіїха, підійшла ближче, поцілувала панотця в руку і дуже важко зітхнула.

— Сідайте! Отут на лавку! Що ж там скажете? Матвіїха не сіла, тільки сперлася о стовп і, стоячи,

почала говорити дуже смутно, але з притиском:

— Дуже мене панотець нині скривдили.

— Хрестіться, Матвіїхо! Та чим?

— Так мене забездурно в церкві при людях спублї-чити, як би я вже була не знати яка! Мені вже з п'ятдесят років, а ще жоден священик мене в церкві не ганьбив...

— Але ж, ґаздине, я зовсім не про вас говорив! — боронився священик.

— Говоріть своє! — слова Матвіїхи ставали щораз твердіші і енергічніші.— Що я там часом свого старого штуркну, се правда. Але як же ж його і не штуркнути, і не насварити, коли він все поза хатою: як не в читальні, то в крамниці, як не в крамниці, то в касі або на раді, як не на раді, то в місті на вічу... А дома як сяде, то газети читає. Тут праця на полі пропадає, а він газети читає!

— Не нарікайте, Матвіїхо, на свого чоловіка, бо він розумний і добрий! — спинив панотець говірливу жінку.— Самі бачите, що сили в нього небагато, а вам і без його помочі незле поводиться. Ви господиня одна з перших в селі...

— За те мене і серце болить,— підхопила Матвіїха,— що ви мене в церкві ганьбили.

— Але ж кажу вам, що я не про вас говорив! — боронився священик рішучо.

Матвіїха не зважала на се, бо, видко, прийшла доконче виговоритися і насваритися.

— Називати мене в церкві Ксантипа, коли я Ксенька пишуся, так мене хрестили, так мене все кликали!.. Се правда, що я вчора на свого

старого вилляла коновку води у злості, але скажіть же самі, якою мені бути? "Де-сь був?" — питаю. "У крамниці!" — каже. "Що ти там робив?" — "Рахунки,— каже,— робив, що крамниця вторгувала за тиждень".— "То ти,— кажу,— чужі маєтки зраховуєш, а твої злодії розносять!" — "Та які злодії?! Що пропало? кажи!" — він так. А я в злості трутила його в кут та й, як стояла під рукою коновка з водою, вилляла все на нього. Ніхто при тім не був, ніхто того не бачив, і, дивіться, не минула ніч — уже в церкві панотець говорить! Чи чував хто таке? Се, певно, та безкоста моя сусідка підглянула й донесла вам.

— Ніхто мені, Матвіїхо, не доносив,— почав тепер панотець, усміхаючись,— я справді не знаю, чого ви від мене хочете.

— Я хочу, аби мене панотець в церкві при людях не прозивали! Я не ніяка Ксантипа, тільки Ксенька! Я мало в землю не запалася, як слухала вас сьогодня, що ви говорили. А людям до мого Матвія засі! Я з ним шлюб брала, я вже діти відвінувала, вільно мені зі старим поцілуватися і побитися! Що людям до того?!

— Але, може би, ви, Матвіїхо, його не били? Одно — гріх перед богом, друге — стид перед людьми, а третє: адже в нім тільки пушка духу, такий марний.

— Або ж я йому їсти не даю чи, може, бороню? Та й не б'ю я його так, аби покалічити, боже борони! Але ж і гірка мені година з ним. Десь у інших жінок чоловіки як чоловіки, а в мене волоцюга, що хати не тримається!

— Адже ж Матвій не п'є, і не курить, і грошей не тратить! — боронив священик.

— Ще би! — відозвалася Матвіїха сердито.— Ану, нехай би відважився!

— Отже, порадьте мені, Матвіїхо, що мені зробити, аби ви не гадали, що то я про вас говорив у церкві. Може би, на другу неділю сказати, що хоч ви так зробили, як та давня Ксантипа, але се не до вас піялося?

Матвіїха застановилася.

— Ні! — каже.— Не говоріть! Коли сього сусідка не бачила, то най воно так присхне, як та вода на моїм старім!

— Добре, най і так буде! — відповів панотець.— А я вам ще раз кажу, що я не про вас говорив, тільки то направду була колись така Ксантипа.

— І мала такого чоловіка, як мій Матвій? — зацікавилася Матвіїха.

— Мала, тільки далеко мудрішого.

— Ну, коли він свого не пильнував, тільки на наймитів спускався, то мудрий він не був. Я би за нею обстала.

— Та вже, як там хочете, обставайте і за нею. Матвіїха значно подобріла, втерла хусткою спітніле

лице, поговорила ще хвилину з панотцем і, видимо, з легшим серцем пішла додому.

Матвій сидів на приспі і читав про Сократа.

— Чого ж ти казав,— спитала його жінка зовсім не ласкаво,— що панотець се до мене в церкві говорив? Я питалася, і він казав, що ні.

Матвій встав з приспи, подивився спокійно на жінку і, не промовивши ані слова, пішов у сад.

1912